

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№2, 2017

ედგენება ქართული სამართლის მეცნიერების თვალსაჩინო წარმომადგენლის,
ემერიტუს პროფესორ გურამ ნაჭყეტიას ნათელ ხსოვნას

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

UDC (უაკ) 34(051.2)
ს-216

მთავარი რედაქტორი

ირაკლი ბურდული (პროფ., თსუ)

სარედაქციო კოლეგია:

ლევან ალექსიძე (პროფ., თსუ)
გიორგი დავითაშვილი (პროფ., თსუ)
ავთანდილ დემეტრაშვილი (პროფ., თსუ)
ბესარიონ ზოიძე (პროფ., თსუ)
თევდორე ნინიძე (პროფ., თსუ)
ნუგზარ სურგულაძე (პროფ., თსუ)
პაატა ტურავა (პროფ., თსუ)
ლადო ჭანტურია (პროფ., თსუ)
ნათია ჩიტაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)
ლელა ჯანაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)
გიორგი ხუბუა (პროფ., თსუ)
ლაშა ბრეგვაძე (თ. ნერეთლის სახ. სახელმწიფოსა და
სამართლის ინსტიტუტის დირექტორი)
გუნთერ ტოიბნერი (პროფ.,
ფრანკფურტის უნივერსიტეტი)
ბერნდ შუნემანი (პროფ.,
მიუნხენის უნივერსიტეტი)
იან ლიდერი (პროფ.,
ფრაიბურგის უნივერსიტეტი)
ხესე ანტონიო სეოანე (პროფ.,
ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)
კარმენ გარსიმარტინი (პროფ.,
ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)
არტაკ მკრტიჩიანი (პროფ.,
ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

გამოცემულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
საუნივერსიტეტო საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
გამომცემლობა, 2016

ISSN 1987-7668

კავკასიის მკვიდრი ეროვნული უმცირესობები პოლონეთის ჯარში 1921–1939 წლებში

კავკასიელ ეროვნულ უმცირესობებს ძალიან მნიშვნელოვანი როლი ენიჭებოდათ პოლონეთის ჯარში პირველ და მეორე მსოფლიო ომებს შორის პერიოდში. ბევრ მათგანს, განსაკუთრებით კი ქართველებს, ჰქონდა კონტრაქტორი ოფიცრის სტატუსი, რაც მხოლოდ ოციან წლებში დამკვიდრდა. ეს ოფიცრები გამოირჩეოდნენ თავიანთი სიბეჯითითა და მამაცობით. ბევრმა მათგანმა მიიღო პოლონეთის მოქალაქეობა პოლონელ ქალბატონებზე დაქორწინებით. ეს არის პოლონელებსა და ქართველებს შორის საუკეთესო ურთიერთთანამშრომლობისა და მეგობრობის კიდევ ერთი მაგალითი.

საკვანძო სიტყვები: ქართველი, კავკასიელი ეროვნული უმცირესობები, პოლონეთის ჯარი, კონტრაქტორი ოფიცრები.

უდისლავ გ. კოვალსკის აზრით, პოლონეთის მეორე რესპუბლიკის (1918–1939) მოქალაქეთა მრავალეროვნულმა პროფილმა პოლონეთის ჯარშიც არაერთგვაროვანი გახადა.¹ მნიშვნელოვანი დეტალია ის ფაქტი, რომ აქტიური სამხედრო მოსამსახურეების უდიდეს ეთნიკურ უმცირესობას კავკასიელები შეადგენდნენ. ოც წელზე ოდნავ მეტი ხნის განმავლობაში პოლონეთის ჯარში 123 კავკასიელი ოფიცერი მსახურობდა კონტრაქტორი ოფიცრის, აქტიური ოფიცრისა და მონაწილე ოფიცრის რანგში.² გარდა ამისა, ამ პერიოდში პოლონეთის ჯარი, სხვა დანაყოფებთან ერთად, შედგებოდა: უკრაინელების, ლიტველების, ბელორუსების, ებრაელების, კაზაკების რამდენიმე დანაყოფისა და თავდებულ კოსჩიუშკოს სახელობის პოლონურ-ამერიკული 7 საბრძოლო ასეულისაგან.³

პოლონეთის ჯარის ყველზე დიდ ეთნიკურად ერთგვაროვან ჯგუფს კავკასიის მცხოვრებნი შეადგენდნენ, თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მათი უმრავლესობა სავალდებულო სამსახურში იყო, ისინი არ იყვნენ მუდმივი კონტრაქტორი ოფიცრები. მათმა დიდმა ნაწილმა მიიღო პოლონეთის მოქალაქეობა⁴. კავკასიელებს შორის შეგვიძლია გამოვყოთ აზერბაიჯანელები, რომლებმაც მცირე კოლონია შექმნეს პოლონეთის ჯარში (მაგალითად: ყული ხან ხოზნი-ჰუსეინი, ჯანგირ ქაზუმ ბეკი, ჯედიგარ ველი ბეკი, ისრაფილ მუჰამედ ბეი, მეჰმედ

* ვარმიისა და მაზურის უნივერსიტეტის (პოლონეთი) პროფესორი, სამართლის დოქტორი.

** ვარმიისა და მაზურის უნივერსიტეტის (პოლონეთი) პროფესორი, სამართლის დოქტორი.

*** ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასისტენტ-პროფესორი, სამართლის დოქტორი.

¹ Kowalski Z. G., Najliczniejsza mniejszość. Gruzini, Azerowie i inni przedstawiciele narodów Kaukazu w Wojsku Polskim w okresie międzywojennym, [in:] Mniejszości narodowe i wyznaniowe w siłach zbrojnych Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939, ed. by. Z. Karpus and W. Rezmer, Toruń 2001, 177.

² იქვე, 178-179.

³ იქვე, 178.

⁴ იქვე, 179.

ზადე ჰამიდ ბეკი, საფარ ქაზიმ ბეკი და მურგაჯევ უმარ ბეკი); აქვე იყო ე.წ. კავკასიელ მთი-ელთა თოთხმეტი წარმომადგენელი (მათ შორის: ყაზარდოელი – გეთიმზ ყაზ-გირეი და ნავრუს ისლამ-გირეი; დაღესტნელი – უმაშევ იუსუფ ბეკი და მორგატი მაჯრამ ბეკი; სხვები: ინგუში – სუნყ ნევრუზი, მასლაგ სოზირკო; ოსი კოსტა გულდითი, და უცნობი ეროვნების ჰაჯა ბექირ ყუმუზ ჰუსეინი). თუმცა ყველაზე მრავალრიცხოვანნი, რა თქმა უნდა, ქართველები იყვნენ, რომელთა ზუსტი რაოდენობის დადგენა ძალიან რთულია, მაგრამ ნამდვილად ღირს მათზე ყურადღების გამახვილება.⁵

1921 წელს საქართველოს კომიტეტის თავმჯდომარე სერგო ყურულაშვილმა იშუამდგომლა სამხედრო საქმეთა მინისტრ კაზიმერჟ სოსნოვსკისთან, რათა განსაზღვრული რაოდენობის იუნკერები (პოლონეთის ჯარის კადეტი ოფიცრების შესაბამისი) დაეშვათ პოლონეთის სამხედრო სასწავლებლებში, ხოლო ქართველ ოფიცრებს (რომლებიც ძალიან მძიმე პირობებში იმყოფებოდნენ ათენსა და კონსტანტინოპოლში, 1921 წლის თებერვალ-მარტის მიჯნაზე მე-11 წითელი ჯარის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ) აქტიურად ემსახურათ პოლონეთის ჯარში.⁶

თითქმის იმავე პერიოდში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ადგილობრივმა წარმომადგენელმა გვარჯალაძემ მსგავსი თხოვნით მიმართა პოლონელ დეპუტატ ბარანოვსკის კონსტანტინოპოლში, პოლონეთის ელჩს თურქეთში და ასევე პოლკოვნიკ ლეონ ბობიციკის, სამხედრო ატაშეს; კიდევ ერთი ფორმალური მოთხოვნა პოლონეთის მთავრობას გადასცეს პარიზში დაფუძნებულმა, იმიგრაციაში მყოფმა, საქართველოს მთავრობის წარმომადგენლებმა – საგარეო საქმეთა მინისტრმა ნოე რამიშვილმა და საქართველოს გაერთიანებული შტაბის უფროსმა, გენერალმა ალექსანდრე ზაქარიადემ. პოლონეთის მთავრობა, ქვეყნის მეთაურისაგან წინასწარ მიღებული თანხმობის საფუძველზე, დაეთანხმა ქართველების მოთხოვნას.⁷ პოლონეთის ხელისუფლებას რამდენიმე მიზანი ამოძრავებდა: ა) საქართველოს ჯარის ფორმირებაში მნიშვნელოვანი გავლენის მოპოვება, ბ) კავკასიაში დივერსიული ცენტრის ჩამოყალიბება საბჭოთა რუსეთის ქმედებების საწინააღმდეგოდ, გ) კავკასიის ბუნებრივი რესურსების გამოყენება პოლონეთის სამხედრო მრეწველობისათვის, დ) მეგობრული ურთიერთობების დამყარება თურქეთთან, რომელიც აღმოსავლეთში პერსპექტიულ მოკავშირედ მიიჩნეოდა.⁸

პოლონეთში ჩამოსულ ქართველთა პირველი ჯგუფი 25 კადეტისაგან შედგებოდა. 1921 წლის დეკემბერში მათ დაინიშნეს 9-თვიანი გამაერთიანებელი მოსამზადებელი კურსი ვარშავის ოფიცრ კადეტთა სკოლაში (აკადემიური წელი აგვისტოში დაიწყო, ასე რომ, მათ დიდძალი

⁵ დამატებით, იხ. იქვე, 180-181.

⁶ Karabin R., Gruzini podchorążowie i oficerowie kontraktowi w Wojsku Polskim 1921–1939, part. I, „Pro Georgia“, no IV, Warszawa 1994, 23–25; ჯავახიშვილი ნ., ქართველი მეომრები პოლონეთის დროშის ქვეშ (პოლონეთ-საქართველოს სამხედრო და პოლიტიკური ურთიერთობების კვლევა), თბ., 1998, 7; ქავთარაძე ჯ., საქართველოს ისტორიული მონახაზი, ვარშავა, 1929, 168–173; 1921 წლის 16 მარტს საქართველოს პარლამენტმა ბათუმში გამართულ სპეციალურ სხდომაზე მიიღო გადაწყვეტილება ჯარის დემობილიზაციის შესახებ. ოფიცრებისა და თადარიგის ოფიცრების ნაწილი საქართველოს მთავრობასთან ერთად უნდა წასულიყო ემიგრაციაში, რათა შემდგომი მომზადება გაეგრძელებინათ სხვადასხვა სამხედრო სასწავლებელში. 1921 წელს საქართველოს პრეზიდენტმა ნოე ჟორდანიამ მთავრობასა და მოსამსახურებთან ერთად ფრანგული საბრძოლო ხომალდით დატოვა ქვეყანა. ისინი კონსტანტინოპოლში გაემგზავრნენ. ზოგიერთი ჯარისკაცი ემიგრაციაში წავიდა საფრანგეთში, ჩეხოსლოვაკიასა და გერმანიაში. უცხო ქვეყნებში ყოფნა არ იყო ადვილი. მაგალითად, კონსტანტინოპოლში მათი უმრავლესობა მძიმე ფიზიკური შრომით – ზღვის ქვიშის მოპოვებით – იყო დაკავებული.

⁷ Kowalski Z. G., Najliczniejsza mniejszość. Gruzini, Azerowie i inni przedstawiciele narodów Kaukazu w Wojsku Polskim w okresie międzywojennym, [in:] Mniejszości narodowe i wyznaniowe w siłach zbrojnych Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939, ed. by. Z. Karpus and W. Rezman, Toruń 2001, 181-189.

⁸ იქვე, 182.

მასალა ჰქონდათ სასწავლი).⁹ ისინი სკოლის ოფიცრებად უნდა მომზადებულიყვნენ შემდგომ სწავლის გასაგრძელებლად – უნდა დაოსტატებულიყვნენ ხელისა თუ მექანიკური იარაღების ხმარებაში, ასევე მნიშვნელოვანი იყო ფიზიკური მომზადება – მეცადინეობა ინტენსიური იყო. მათ ევალებოდათ განსხვავებული ვითარებიდან და წვრთნიებიდან გამომდინარე წესების ცოდნა. დამატებით ტარდებოდა როგორც პრაქტიკული, ისე თეორიული წვრთნები. ამავე ფარგლებში ისწავლებოდა პოლონური ენა, ისტორია, გეოგრაფია, პოლონური ცეკვა და სიმღერა. იმის გათვალისწინებით, რომ ბევრი საგანი ისწავლებოდა, დიდი პრობლემა იყო პოლონური ენის სრულყოფილად შესწავლა, თუმცა ქართველების დასახმარებლად თავიდანვე გამოყვეს მასწავლებლები.¹⁰ მომდევნო წელს უნდა ჩამოსულიყვნენ სხვებიც. საერთო ჯამში, 48 ქართველმა კადეტმა დაასრულა განათლების ეს ეტაპი და მათ სწავლა განაგრძეს სხვადასხვა ოფიცერთა სასწავლებელში. მაგალითად: ვარშავის ქვეითთა საოფიცრო სკოლაში – აქ სწავლება კიდევ 2 წელს გრძელდებოდა. დამატებით ტარდებოდა როგორც პრაქტიკული, ისე თეორიული წვრთნები. დიდი ყურადღება ეთმობოდა ომის ისტორიის შესწავლას (წარმოდგენილი და განხილული იყო ნაპოლეონის საბრძოლო სტრატეგია ნოემბრის აჯანყების პერიოდში); პოლონური ენის გარდა, ქართველებს დამატებით შეეძლოთ სხვა ნებისმიერი ენის (მაგალითად, რუსულის ან გერმანულის) შესწავლა ქალაქ ტორუნში, არტილერიის ოფიცერთა სკოლაში; ორწლიანი სწავლება იყო კავალერიის ოფიცერთა სკოლაში, გრუძიაძში – ყველაზე მთავარ დისციპლინებს შორის ასწავლიდნენ ჯირითობასა და შესაბამის ტაქტიკას; ვარშავაში, ოფიცერთა საინჟინრო სკოლაში სწავლება სამწლიანი იყო. იქ ამზადდებდნენ მესანგრეებს. დიდი დრო ეთმობოდა მათემატიკისა და ტექნიკური საგნების შესწავლას; საზღვაო ოფიცერთა სკოლაში, ტორუნში საწყისი სწავლება 2-წლიანი იყო, 15 თვე ეთმობოდა თეორიის შესწავლას და 9 თვე სამხედრო ხომალდებზე ცურვას. 1924 წლიდან კი სწავლის ხანგრძლივობა 3 წლამდე გაიზარდა. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სკოლებში ქართველები რაიმე განცალკევებულ ჯგუფებად კი არ იყვნენ, არამედ ისინი ძალიან მალე გულითადად მიიღეს პოლონელმა კოლეგებმა და მათთან ერთად, ყოველგვარი ხელოვნური დაყოფის გარეშე, მონაწილეობდნენ ორგანიზებულ საქმიანობაში. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სწავლების პერიოდში ქართველები არ იყვნენ პოლონეთის ჯარის შემადგენლობაში. პოლონეთში არ არსებობდა წესები, რომელთა მიხედვით, ნებადართული იქნებოდა უცხოელების შესვლა პოლონეთის ჯარში. შემოღებული ცვლილებების შესაბამისად, ქართველ კადეტებს კონტრაქტებზე ხელის მოწერის უფლება მიეცათ, რაც მათ ავტომატურად ანიჭებდა პოლონეთის ჯარის მოსამსახურის სტატუსს. ეს ხდებოდა ოფიცრის პირველი რანგის – მეორე ლეიტენანტის – ნოდების მიღების შემდეგ.¹¹

საქართველოს მთავრობის მიერ გადადგმული შემდგომი ნაბიჯი იყო მოლაპარაკება, პოლონეთ-საქართველოს ურთიერთთანამშრომლობის გაფართოების მიზნით, ოფიცერთა კორპუსის შექმნის შესახებ, რაც თავის წვლილს შეიტანდა ქართველი ოფიცრების მომზადებისა და პოლონეთის ჯარში სამსახურის გასავლელად მათი რეგისტრაციის საქმეში. პოლონეთის მთავრობამ ეს წინადადებები 1922 წლის დეკემბერში მოიწონა. შედეგად, 1922 წლის დეკემბერში ქართველმა ოფიცრებმა: გენერალმა ზაქარია ბაქრაძემ, გენერალმა ალექსანდრე კონიაშვილმა, გენერალმა ალექსანდრე ჩხეიძემ, კაპიტანმა სერგო ალავიძემ, კაპიტანმა დავით ქუთათელაძემ და გიორგი ფავლენიშვილმა მომზადება დაიწყეს რემბერტოვოს ჯარის ექსპერიმენტულ

⁹ იხ. *Chocianowicz W.*, W 50 – lecie powstanie Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie, oprac. Londyn, 1969, 240; *Wykaz absolwentów Szkoły Podchorążych Piechoty*, [in:] *Szkoła Podchorążych Piechoty. Księga pamiątkowa 1830–29 XI–1930*, Ostrów Mazowiecki 1930, 464-465.

¹⁰ *Karabin R.*, Gruzini podchorążowie i oficerowie kontraktowi w Wojsku Polskim 1921–1939, part. I, „Pro Georgia”, no IV, Warszawa 1994, 27-28.

¹¹ იქვე, 28-30.

სანვრთნელ ცენტრში. მათი სამხედრო რანგების აღიარების შემდეგ ისინი დაუშვეს ქვეითთა ათასეულების (პოლკების) მეთაურთა კურსებზე (გენერლებისა და პოლკოვნიკებისათვის) ან ქვეითთა ბატალიონების მეთაურების წვრთნებზე (კაპიტნებისათვის);¹² სხვა ჯარისკაცები კი გაგზავნეს ბიდგომშის თადარიგის ოფიცერთა სკოლაში.¹³ ქართველები განსაკუთრებით შრომისმოყვარე და ბეჯითი სტუდენტები აღმოჩნდნენ. სასწავლო კურსები ყველა ჩარიცხულმა ოფიცერმა დაამთავრა. ქართველები მოიაზრებოდნენ პოლონეთის ჯარის საუკეთესო ინსტრუქტორებად, განსაკუთრებით განაფულნი იყვნენ ცხენოსნობაში, ფარიკაობასა და სროლაში. საინტერესოა, რომ კონტრაქტორ ოფიცერთა საერთო რაოდენობის 25% პოლონეთის სამხედრო კოლეჯების კურსდამთავრებული იყო, რაც მნიშვნელოვნად აღემატებოდა მთლიანად პოლონეთის ჯარის საშუალო მაჩვენებელს¹⁴.

თუმცა, 1923 წლის ბოლომდე ვარშავისა და ბიდგომშის კურსდამთავრებული ქართველი ოფიცრები ჯერ კიდევ არ ირიცხებოდნენ პოლონეთის სამხედრო ძალების შემადგენლობაში, რადგან მათ პოლონეთის ტერიტორიაზე დროებით მყოფ პირებად თვლიდნენ.¹⁵ ვითარება შეიცვალა 1924 წლის ივნისიდან, როდესაც პოლონეთის პრეზიდენტმა სტანისლავ ვოიცეხოვსკიმ თანხმობა განაცხადა, რომ ქართველებს, როგორც უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს, ემსახურათ პოლონეთის ჯარში ინდივიდუალური ხელშეკრულებების ხელმოწერის საფუძველზე. 1925 წლის ბოლოსათვის, ამ წესის შესაბამისად, ხელშეკრულებას 62-მა ოფიცერმა მოაწერა ხელი, მათ შორის: 38-მა მეორე ლეიტენანტმა, 8 ლეიტენანტმა, 10-მა კაპიტანმა, 5-მა მაიორმა და 1-მა პოლკოვნიკმა. დარჩენილი 20 ოფიცერი (6 გენერალი, 8 პოლკოვნიკი და ვიცეპოლკოვნიკი, 2 მაიორი), რომლებსაც არ ჰქონდა ხელშეკრულებაზე ხელი მოწერილი, სტაჟირებაზე გაგზავნეს სხვადასხვა სამხედრო დანაყოფსა თუ სამხედრო სკოლაში. თუმცა, საბოლოოდ, პრეზიდენტ იგნაცი მოსციცკის 1927 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილებით, უმაღლესი რანგის 14 ოფიცერი საქართველოსა და აზერბაიჯანიდან მიიღეს კონტრაქტორ ოფიცრებად. მათ ხელშეკრულებებს ხელი მოეწერა 1927 წლის 1 მაისს.¹⁶

კონტრაქტორი ოფიცრები შეიყვანეს პოლონეთის ჯარის ოფიცერთა კორპუსის შემადგენლობაში. თუმცა, ამ მაღალი რანგის ქართველი ოფიცრებისათვის, რადგანაც ისინი მიიჩნეოდნენ სტუმრებად, რომლებსაც მომზადება უნდა გაეწეოთ პოლონეთის ჯარში, არ იყო გათვალისწინებული მუდმივი სრულგანაკვეთიანი სამუშაო. ამიტომაც თავიდან ისინი მოქმედებდნენ როგორც შემცვლელები პოლონელი ოფიცრებისა, რომლებიც, ფაქტობრივად, იყვნენ ხელმძღვანელობაში. საერთო ჯამში, ამით ქართველებს საშუალება მიეცათ, მონაწილეობა მიეღოთ საბრძოლო პრაქტიკებში, მანევრებსა თუ წვრთნებში ყველა შესაძლო დონეზე. ისინი არ მონაწილეობდნენ ომის შემთხვევაში სამობილიზაციო განვების პროცესების თაობაზე გადაწყვეტილების მიღებაში, და როგორც უკვე აღინიშნა, მათ არ ჰქონდათ გარკვეული სამხედრო თანამდებობების დაკავების უფლება.¹⁷ როგორც წესი, სამხედრო სამსახურის დატოვების შემდეგ მათ ეძლეოდათ ყოველთვიური შემწეობა 400 ზლოტის ოდენობით.¹⁸

¹² იქვე, 33.

¹³ Gruzini podchorążowie i oficerowie kontraktowi w Wojsku Polskim 1921–1939, ნაწილი II, „საქართველოს მხარდასაჭერად“, VI, ვარშავა, 1997, 25–26.

¹⁴ Karabin R., Gruzini podchorążowie i oficerowie kontraktowi w Wojsku Polskim 1921–1939, part. I, „Pro Georgia”, no IV, Warszawa 1994, 182–183.

¹⁵ იქვე, 183.

¹⁶ იქვე, 184.

¹⁷ Karabin R., Gruzini podchorążowie i oficerowie kontraktowi w Wojsku Polskim 1921–1939, part. II, „Pro Georgia”, no IV, Warszawa 1994, 33.

¹⁸ Kowalski Z. G., Najlicniejsza mniejszość. Gruzini, Azerowie i inni przedstawiciele narodów Kaukazu w Wojsku Polskim w okresie międzywojennym, [in:] Mniejszości narodowe i wyznaniowe w siłach zbrojnych Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939, ed. by Z. Karpus and W. Rezmer, Toruń 2001, 185.

მდგომარეობა შეიცვალა 1930-იანი წლების მეორე ნახევარში, როდესაც ქართველ ოფიცრებს ეძლეოდათ უფრო საპასუხისმგებლო და დამოუკიდებელი თანამდებობები. ამის კარგი მაგალითებია: კაპიტანი ვიქტორ ლომიძე – საბრძოლო ხომალდის დამოუკიდებელი მეთაური, ლეიტენანტი სხირლაგა – ფრონტის ხაზის 62-ე ასეულის მეთაური, და ლეიტენანტი დავით ყიფიანი, რომელსაც მიანდეს ინსტრუქტორისა და უფროსი მასწავლებლის თანამდებობა პოლონეთის ოფიცერთა სკოლაში.¹⁹

სამოხილიზაციო განწვევების ნაკლებობას ხელი არ შეუშლია კონტრაქტორი ოფიცრებისათვის, რათა მათ 1939 წელს ვაჟკაცურად დაეცვათ პოლონეთის საზღვრები. ბევრი ქართველი ოფიცერი დახოცეს გერმანელებმა, მათ შორის: კაპიტანი გედეონ ხუნდაძე, მაიორი კონსტანტინე ფერიაშვილი, კაპიტანი ივანე ქავთარაძე, კაპიტანი ლადო მაჭარაძე, მაიორი ლადო სიამაშვილი, მღვდელი გრიგოლ ფერაძე; სხვები დახოცეს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის (НКВД) ბრძანებით, კერძოდ: ბრიგადის გენერალი ალექსანდრე ჩხეიძე, ლეიტენანტი ილია კაკაბაძე, მაიორი გიორგი მამალაძე, კაპიტანი არკადი სხირტლაძე, კაპიტანი ბასილ რუსიაშვილი, მეორე ლეიტენანტი ალექსანდრე ტაბიძე, თადარიგის კაპრალი ბრონისლავ ტაბიძე.²⁰ ასევე უნდა აღინიშნოს სხვა ისეთი ცნობილი კონტრაქტორი ოფიცრები, როგორებიც იყვნენ: ზაქარია ბაქრაძე (1868–1938), ივანე ყაზბეგი (1860–1943), ალექსანდრე კონიაშვილი (1872–1955), კირილე ქუთათელაძე (1861-1929) და ალექსანდრე ზაქარიაძე (1884-1957)²¹; პოლკოვნიკები: ალექსანდრე ბაგრატიონი, ნიკოლოზ ვაჩნაძე, პლატონ მიქელაძე, რომან გველესიანი, ვალოდია სიდამონ-ერისთავი, ნიკოლოზ კანდელაკი, ვალერიან თევზაძე, კონსტანტინე კიკვიძე; მაიორები: დიმიტრი შალიკაშვილი, გიორგი ფავლენიშვილი, ლადო სიამაშვილი, ალექსანდრე ყიფიანი, დავით მაჭავარიანი, კონსტანტინე თერიაშვილი, ალექსანდრე კოვზიაშვილი, არტემ არონიშვილი, ალექსანდრე ალავიძე, დავით ქუთათელაძე და ბიძინა ქუთათელაძე; კაპიტნები: ლევან კვალიაშვილი, მიხეილ კანდელაკი, ვასილ ინჯია, დავით ვაჩნაძე, ზენონ მამალაძე, დავით კლიმიაშვილი და სევერიან ჭყონია.²²

ბიბლიოგრაფია

1. *Chocianowicz W.*, W 50 – lecie powstanie Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie, oprac. Londyn, 1969, 240.
2. Karabin R., Gruzini podchorążowie i oficerowie kontraktowi w Wojsku Polskim 1921–1939, part. I, „Pro Georgia”, no IV, Warszawa 1994, 23–25, 25-26, 27-28. 28-30, 33-34, 182-183, 184, 186–199.
3. Kowalski Z. G., Najliczniejsza mniejszość. Gruzini, Azerowie i inni przedstawiciele narodów Kaukazu w Wojsku Polskim w okresie międzywojennym, [in:] Mniejszości narodowe i wyznaniowe w siłach zbrojnych Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939, ed. by. Z. Karpus and W. Rezmer, Toruń 2001, 177, 178-179, 180-189, 182, 185.

¹⁹ იხ. *Karabin R.*, Gruzini podchorążowie i oficerowie kontraktowi w Wojsku Polskim 1921–1939, part. II, „Pro Georgia”, no IV, Warszawa 1994, 33-34.

²⁰ *Kowalski Z. G.*, Najliczniejsza mniejszość. Gruzini, Azerowie i inni przedstawiciele narodów Kaukazu w Wojsku Polskim w okresie międzywojennym, [in:] Mniejszości narodowe i wyznaniowe w siłach zbrojnych Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939, ed. by. Z. Karpus and W. Rezmer, Toruń 2001, 185; ნ. ჯავახიშვილი, დასახ. ნაშრომი, 11–13.

²¹ *Kowalski Z. G.*, Najliczniejsza mniejszość. Gruzini, Azerowie i inni przedstawiciele narodów Kaukazu w Wojsku Polskim w okresie międzywojennym, [in:] Mniejszości narodowe i wyznaniowe w siłach zbrojnych Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939, ed. by. Z. Karpus and W. Rezmer, Toruń 2001, 186–199.

²² იხ. ნ. ჯავახიშვილი, დასახ. ნაშრომი, 7–8.

4. Wykaz absolwentów Szkoły Podchorążych Piechoty, [in:] Szkoła Podchorążych Piechoty. Księga pamiątkowa 1830–29 XI–1930, Ostrów Mazowiecki 1930, 464-465.
5. ქავთარაძე ჯ., საქართველოს ისტორიული მონახაზი, ვარშავა, 1929, 168–173.
6. ჯავახიშვილი ნ., ქართველი მეომრები პოლონეთის დროშის ქვეშ (პოლონეთ-საქართველოს სამხედრო და პოლიტიკური ურთიერთობების კვლევა), თბ., 1998, 7-8, 11–13.

თარგმნა მარიამ ხოფერიამ

*სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
იურიდიული ფაკულტეტის ასისტენტ-პროფესორი*